

УДК 051+65.015.1+33/477

**КРЕАТИВНИЙ КЛАС І КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИЙ РОЗВИТОК
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

кандидат економічних наук, доцент Верстяк О.М.

Чернівецький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Україна, Чернівці

Досліджено поняття «конкурентоспроможність економіки», питання результативності економічного розвитку країни. Вивчено фактори індексу креативності. Аналіз показників індексу креативності дозволив виявити та сформулювати основні проблеми, які перешкоджають стабільному розвитку країни. Позитивною виявилася динаміка процесу збільшення числа працівників креативних професій і їхніх доходів. Показано рейтинг найбільш оплачуваних професій в Україні, Європі, США, в якому представлено професії саме креативного класу. Виявлено вплив креативного класу на конкурентоспроможність економіки України та обґрунтовано його значимість у перспективі.

Ключові слова: конкурентоспроможність економіки, результативність економічного розвитку, креативний клас, креативна економіка, креативні професії.

PhD, Associate professor, O. Verstyak Creative class and competitive economy of Ukraine / Chernivtsi Trade and Economics Institute of the Kyiv National Trade and Economics University

The author has researched the concepts of the «economy competitiveness», performance of the country's economy growth. Creativity index factors have been studied. The analysis of creativity index indicators allowed identifying and articulating the core problems preventing country's

steady development. Changes in the growth of the number of creative workers and their incomes appeared to be positive. The rating of the best paid professions in Ukraine, Europe and U.S. has been given providing an exact descriptions of creative-class professions. The effect of the creative class on the Ukrainian economy's competitiveness has been identified and its significance for the perspective has been justified.

Key words: economy competitiveness, economic development performance, creative class, creative economy, creative profession.

Вступ. На початку XXI ст. креативний клас стає не тільки провідною групою сучасного суспільства, а й імперативом результативності економічного зростання країн, що визначає траєкторію їхньої інтеграції у глобальний економічний простір. Під впливом трансформаційних процесів відбувається стратифікація суб'єктів господарювання, серед яких провідну роль відіграє креативний клас.

Креативний клас, концентруючи високі професійні здібності, інноваційні, творчі ідеї демонструє свій вплив на всі види діяльності – економіка, право, ІТ, освіта, наука, культура, транспорт, будівництво, соціальна сфера, сприяє продуктивності праці, підвищенню конкурентоспроможності продукту, галузі, країни, зростанню інвестицій, збільшенню національного доходу країни і сукупного суспільного продукту. Тому, для України вкрай важливо на даному етапі економічних реформ створити всі необхідні умови для розвитку креативного класу.

Проблеми формування креативного класу, актуалізації розвитку креативної економіки досліджували в своїх роботах такі зарубіжні та вітчизняні науковці як: І. Вахович, Й. Клоудова, Степанов А., Савина М., Бутузова Л., Р. Флорида. Питанням національної конкурентоспроможності присвячено праці: Л. Антонюк, Я. Базиліюк, О.

Білорус, М. Гельвановського, Н. Калюжнової, Л. Качаліної, Є. Миргородської, І. Піддубного, С. Пахомова, Ф. Фатхутдінова, та багатьох інших. Проблема підвищення конкурентоспроможності будь-яких економічних систем, у тому числі і національних економік, поставала перед науковцями неодноразово. Втім, виявлення впливу креативного класу на конкурентоспроможність національної економіки актуалізується у сучасних умовах.

Формулювання мети статті та завдань. Метою статті є дослідження впливу креативного класу на конкурентоспроможність економіки України. Для досягнення мети у роботі передбачено виконання таких завдань:

- дослідити: поняття «конкурентоспроможність економіки», питання результативності економічного розвитку країни;
- проаналізувати: показники індексу креативності, показники зайнятого населення України за видами економічної діяльності;
- виявити вплив креативного класу на конкурентоспроможність економіки України;
- обґрунтувати значимість креативного класу для України.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основи дослідження становлять загальнонаукові методи, поєднання методів системного та логіко-послідовного аналізу, аналізу і синтезу, прогнозування. Основним джерелом інформації є дослідження вітчизняних і зарубіжних економістів.

Виклад основного матеріалу статті. Національна конкурентоспроможність стала однією з найбільш важливих проблем уряду в кожній державі. Проте, не дивлячись на всі дискусії, дебати і публікації на цю тему, до теперішнього часу не існує переконливої теорії, що пояснює конкурентоспроможність в національних масштабах.

Конкуренентоспроможність виявляється лише в умовах конкуренції і через конкуренцію. Слід звернути увагу на багатозначність трактувань сутності поняття «конкуренентоспроможність» сучасними вченими-економістами [1-9]. На нашу думку, жодне з тверджень не є само по собі достатнім для раціонального пояснення конкурентоздатності національної економіки. Частка істини міститься в кожному з них, але існує, очевидно, ширший, складніший ряд чинників. Відсутність простого пояснення свідчить про існування фундаментальнішого питання.

На початку XXI століття як ніколи раніше особливо актуальними стають питання результативності економічного розвитку країн, регіонів та окремих підприємств. Сутнісно-змістовна характеристика таких понять як «продуктивність», «ефективність», «конкуренентоспроможність», їх онтологічні основи, субординація та співвідношення з іншими поняттями результативного континууму визначають особливість управлінських моделей, схем і алгоритмів висхідного розвитку. У цій площині, на жаль, треба констатувати парадоксальну картину: чим більш складними стають сучасний економічний розвиток та континуум його результативності, тим більш слабкою стає їх теоретична рефлексія й виявляється обмеженість чисто економічного інструментарію їх осмислення [10, с. 51-52].

У роботі С. Пахомова підтверджено, що сучасний конкурентний статус країни визначають не тільки за кількісними параметрами, а й, передусім, за якісними показниками економічного й соціального розвитку. При цьому дедалі більшого значення набуває рівень міжнародної конкурентоспроможності країни, її інноваційний і технологічний потенціал, здатність розв'язувати глобальні й регіональні проблеми, забезпечувати високий рівень і якість життя населення. Ключовим стає завдання подолати значний технологічний

розрив, що віддаляє Україну від розвинених країн. Інтелектуальний ресурс країни, безумовно, дає можливість його ефективного використання за певних обставин, серед яких важливе місце посідають інституціональні фактори. Це підтверджує сучасний досвід деяких країн, зокрема, Китаю, Фінляндії, Ірландії, Північної Кореї, Таїланду та ін. [11, с. 12].

У окремих літературних джерелах показано, що ситуація, яка склалася два десятиріччя тому, суттєво погіршилася. Це відбулося під впливом глобалізації з її інформаційно-фінансовою домінантою, до того ж для більшості країн суттєво знизилася можливість стати висококонкурентними. Україна, на відміну від більшості країн периферії, перебуває в подвійному становищі. З одного боку, її ситуація все більше ускладнюється, і труднощі щодо наближення до країн авангарду зростають. З іншого боку, використання здобутків інтелектуальної й науково-технічної спадщини дає змогу досягти успіху сьогодні. Передумовою для такого прориву, разом з концентрацією зусиль на активізацію інтелекту, є також відмова від тенденції наздогінного розвитку.

Проведений С. Пахомовим аналіз показує, що перехід країн світового авангарду в постіндустріальну епоху коригує не тільки склад факторів конкурентоспроможності, а й власне піраміду конкурентних переваг. Підкреслено, що сучасна конкуренція набула нових, раніше не відомих рис. Вони не тільки суттєво відрізняються від варіанта класичного, але і мають ознаки прямо протилежні [11]. Так, тепер однією з умов конкурентоспроможності є не дешева, а висококваліфікована та креативна робоча сила.

Дослідження, яке було проведено канадським Martin Prosperity Institute, який очолює відомий філософ і автор поняття «креативний клас» показали, що в трійку креативний країн світу увійшли Австралія,

США, Нова Зеландія. Під час дослідження канадські та європейські спеціалісти проаналізували три фактори: індекс країн з розвитку технологій, рівень таланту, а також індекс толерантності. Для того, щоб вирахувати «індекс креативності», укладачі підсумовували всі зайняті тими чи іншими країнами місця і розділили на кількість проведених в дослідженні рейтингів.

У 2015 Україна у розвитку технологій зайняла 43 місце (у 2011 році було 34), за рівнем таланту – 24 місце зі 139 країн (у 2011 році 27 місце з 80 країн). Однак за рівнем толерантності Україна значно поступається більшості країн – 105 місце. Загалом у 2015 році Україна зайняла 45 місце з 139 країн світу у глобальному рейтингу креативності (у 2011 році 49 місце). При цьому, частка креативного класу в Україні зменшилася на майже 2% (у 2011 році була 31,7%) [12; 13]. Як відомо, найбільша проблема України, це – корупція та мінливе податкове законодавство. А на конкурентоспроможність впливає саме рівень технологічного розвитку та рівень самореалізації у творчій і науковій компетентності.

Концепція креативної економіки дозволяє по-новому поглянути і на проблеми зайнятості. У сучасному світі отримують розвиток нові, неприйнятні для масової індустрії, форми гнучкої зайнятості, що дозволяє вирішувати цілий ряд задач в цій сфері. Завдяки новим підходам в організації креативних секторів може бути істотно збільшена трудова мобільність.

Креативні індустрії мають значний соціальний потенціал, дозволяючи забезпечувати прийнятні форми зайнятості для осіб з обмеженими можливостями, а також можуть сприяти розвитку сільських регіонів, шляхом застосування традиційних ручних ремесел. Нарешті, вагоме застосування можуть знайти підходи, запропоновані цією концепцією, для розвитку міст і територій.

Аналіз даних Державної служби статистики України показав зростання числа працівників креативних професій у 2015 році на 1% порівняно з 2011 роком [14] і доходи працівників креативних професій значно зросли. Так, у 4 кварталі 2016 року виручка компаній, які займаються рекламою, дослідженнями ринку, дизайном, фотографією і перекладами зросла на третину. Компанії надали послуг на 7,6 млрд. грн., що на 39,1% більше, ніж в 4 кварталі 2015-го. Більшу частину виручки сформували корпоративні замовлення – це 97% виручки.

Бізнес в сфері організації відпочинку та розваг у останньому кварталі 2016 року виручив 90,5 млн., що на 31,5% більше, ніж в 4 кварталі 2015-го.

При цьому приватні замовлення принесли підприємцям 33,2% виручки [15].

Слід відмітити, що найбільш оплачуваними в Україні є професії саме креативного класу: працівники ІТ (10-30 тис. дол. на рік), ТОП-менеджери компаній, банків, керівники відділів продажу, по роботі з персоналом, відділів логістики (20-25 тис. дол.), у Європі – це: лікарі (100 тис. дол.), інженери в залізничній сфері (80 тис. дол.), ТОП-менеджери банків, пілоти громадських авіакомпаній (75 тис. дол.), адвокати, нотаріуси (75 тис. дол.), наукові працівники в хімічній промисловості (70 тис. дол.). В США до найбільш високооплачуваних належать професії: лікар нейрохірург (640 тис. дол. на рік), пластичний хірург, стоматолог (200 тис. дол.), адвокат (200 тис. дол.), ТОП-менеджер (175 тис. дол.) [16].

Висновки. Випереджальний розвиток креативної економіки і, відповідно, креативних галузей, таких як: ЗМІ, кінематографія, музика, комп'ютерні ігри, наукові дослідження, культура, реклама, архітектура, різні галузі мистецтва, художнє ремесло, дизайн, мода, театр, видавнича справа, розробка програмного забезпечення, нових видів

іграшок, а також радіо і телебачення й інші галузі, сприятиме згортання неперспективних виробництв і підйому найбільш потрібних країні традиційних галузей, що допоможе уникнути окремих перехідних фаз розвитку і коригувати в часі ривок в успішне майбутнє. Для України креативний клас може стати фактором економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності, новим домінуючим класом у суспільстві.

Література:

1. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізми реалізації / Антонюк Л.Л. Монографія. – К. : КНЕУ, 2004. – 275с.
2. Базилюк Я. Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення / Базилюк Я. Б. – К.: НІСД, 2002. – 132 с.
3. Білорус О. Конкурентоспроможність у сучасному глобальному світі / О. Білорус, Ю. Мацейко // Економічний часопис ХХІ. - № 9. – 2002. – С. 12.
4. Гельвановский М. Конкурентоспособность в микро-, мезо- и макроуровневом измерениях / Гельвановский М., Жукова В., Трохимова Н. // Российский экономический журнал. - № 3.- 1998. – С. 67.
5. Калюжнова Н.Я. Конкурентоспособность регионов в условиях глобализации / Калюжнова Н.Я. - М. : ТЕИС, 2003.- С.140.
6. Качалина Л.Н. Конкурентоспособный менеджмент / Качалина Л.Н. - Изд.2. - М.: 2002. - С. 11.
7. Миргородская Е.О. Конкурентоспособность как интегральное свойство рыночной системы хозяйствования / Миргородская Е.О. // Философия хозяйства. - № 4-5. – 2005. – С. 205.

8. Піддубний І.О. *Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: Навчальний посібник* / І. Піддубний, А. Піддубна. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2004. – 264с.
9. Фатхутдинов Ф. *Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление* / Фатхутдинов Ф. – М. : Инфра-М, 2000. - С. 23.
10. Піддубна А. І. *Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління: монографія* / Л. І. Піддубна. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 368 с.
11. Пахомов С. Ю. *Міжнародна конкурентоспроможність в умовах формування глобальної інституційної системи: автореф. на здобуття ступеня докт. екон. наук : спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини»* / С. Ю. Пахомов; ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана». – Київ, 2011. – 34 с.
12. *The Global Creativity Index 2015 [Electronic Resource]. – Mode of access:*
<http://martinprosperity.org/media/Global-Creativity-Index-2015.pdf>.
13. *The Global Creativity Index 2015 [Electronic Resource]. – Mode of access:* <http://martinprosperity.org/.../GCI%20Report%20Sep%202011.pdf>.
14. *Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2012-2015 роках (КВЕД-2010) [Електронний ресурс]: за даними Державної служби статистики України. – Режим доступу:*
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/rp/zn_ed/zn_ed_u/zn_ed_2013_u.htm.
15. *Тиравский В. В Украине выросли доходы у креативного класса / Тиравский В. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:*
<http://ubr.ua/market/media-market/v-ukraine-vyrosli-dokhody-u-kreativnoho-klassa-3835680>.

16. Белый К. Самые высокооплачиваемые профессии / Белый К. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://fingeniy.com/samyevysokooplachivaemye-professii>.

17. Вахович І.М. Актуалізація розвитку креативної регіональної економіки / І.М. Вахович, О.М. Чуль // Економічний простір. – 2012. - №68. – С. 53-60.

18. Kloudova J. (2008a): *Developing Creative Economy and Its Impact on Regional Economic Growth in the Czech Republic. First Research Seminar. Measuring and Understanding the Creative Economy in the Regions: Methodological Approaches and Issues. September 2008. School of Geography, University of Southampton, UK.*

19. Florida R. (2006): *The Future of the American Workforce in the Global Creative Economy. Cato Institute. June 4th.* [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.cato-unbound.org/2006/06/04/richard-florida/the-future-of-the-american-workforce-in-the-globalcreative-economy>, свободный. Загл. с экрана. Яз. англ.

20. Креативный класс и проблемы развития инновационных систем в экономике / [Степанов А.А., Савина М.В., Бутузова Л.Л. и др.]. - М.: 2012.- 127 с.

References:

1. Antonjuk L.L. *Mizhnarodna konkurentospromozhnistj krajn: teorija ta mekhanizmy realizaciji* / Antonjuk L.L. Monoghrafija. – K.: KNEU, 2004. – 275s.

2. Bazylyjuk Ja.B. *Konkurentospromozhnistj nacionalnoji ekonomiky: sutnistj ta umovy zabezpechennja* / Bazylyjuk Ja.B. – K.: NISD, 2002. – 132 s.

3. Bilorus O. *Konkurentospromozhnistj u suchasnomu ghlobaljnomu sviti/ O. Bilorus, Ju. Macejko // Ekonomichnyj chasopys KhKhl. - № 9. – 2002. – S. 12.*

4. Gelvanovskiy M. Konkurentosposobnost v mikro-, mezo- i makrourovnevom izmereniyakh / Gelvanovskiy M., Zhukova V., Trokhimova N. // Rossiyskiy ekonomicheskiy zhurnal. - № 3.- 1998. – S. 67.
5. Kalyuzhnova N.Ya. Konkurentosposobnost regionov v usloviyakh globalizitsii / Kalyuzhnova N.Ya. - M.: TYeIS, 2003.- S.140.
6. Kachalina L.N. Konkurentosposobnyy menedzhment / Kachalina L.N. - Izd.2. - M. : 2002. - S. 11.
7. Mirgorodskaya Ye.O. Konkurentosposobnost kak integralnoe svoystvo rynochnoy sistemy khozyaystvovaniya / Mirgorodskaya Ye.O. // Filosofiya khozyaystva. - № 4-5. – 2005. – S. 205.
8. Piddubnyj I.O. Upravlinnja mizhnarodnoju konkurentospromozhnistju pidpryjemstva: Navchaljnyj posibnyk / I. Piddubnyj, A. Piddubna. – Kh.: VD «INZhEK», 2004. – 264s.
9. Fatkhutdinov F. Konkurentosposobnost: ekonomika, strategiya, upravlenie / Fatkhutdinov F. – M.: Infra-M, 2000. - S. 23.
10. Piddubna A.I. Konkurentospromozhnistj ekonomichnykh system: teorija, mekhanizm rehuljuvannja ta upravlinnja: monoghrafija / L.I. Piddubna. – Kh.: VD «INZhEK», 2007. – 368 s.
11. Pakhomov S. Ju. Mizhnarodna konkurentospromozhnistj v umovakh formuvannja ghlobaljnoji instytucijnoji systemy: avtoref. na zdobuttja stupenja dokt. ekon. nauk: spec. 08.00.02 «Svitove ghospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny» / S. Ju. Pakhomov; DVNZ «Kyjivsjkyj nacionaljnyj ekonomichnyj universytet imeni V. Ghetjmana». – Kyjiv, 2011. – 34 s.
12. The Global Creativity Index 2015 [Electronic Resource]. – Mode of access:
<http://martinprosperity.org/media/Global-Creativity-Index-2015.pdf>.
13. The Global Creativity Index 2015 [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://martinprosperity.org/.../GCI%20Report%20Sep%202011.pdf>.

14. *Zajnjate naselennja za vydamy ekonomichnoji dijajnosti u 2012-2015 rokakh (KVED-2010) [Elektronnyj resurs]: za danymy Derzhavnoji sluzhby statystyky Ukrainy. – Rezhym dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/rp/zn_ed/zn_ed_u/zn_ed_2013_u.htm.*
15. *Tiravskiy V. V Ukraine vyrosli dokhody u kreativnogo klassa / Tiravskiy V. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://ubr.ua/market/media-market/v-ukraine-vyrosli-dokhody-u-kreativnoho-klassa-3835680>.*
16. *Belyy K. Samye vysokooplachivaemye professii / Belyy K. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://fingeniy.com/samye-vysokooplachivaemye-professii>.*
17. *Vakhovych I.M. Aktulaizacija rozvytku kreatyvnoji reghionaljnoji ekonomiky / I.M. Vakhovych, O.M. Chulj // Ekonomichnyj prostir. – 2012. - № 68. – S. 53-60.*
18. *Kloudova J. (2008a): Developing Creative Economy and Its Impact on Regional Economic Growth in the Czech Republic. First Research Seminar. Measuring and Understanding the Creative Economy in the Regions: Methodological Approaches and Issues. September 2008. School of Geography, University of Southampton, UK.*
19. *Florida R. (2006): The Future of the American Workforce in the Global Creative Economy. Cato Institute. June 4th. [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.cato-unbound.org/2006/06/04/richard-florida/the-future-of-the-american-workforce-in-the-globalcreative-economy>, свободный. Загл. с экрана. Яз. англ.*
20. *Kreativnyy klass i problemy razvitiya innovatsionnykh sistem v ekonomike / [Stepanov A.A., Savina M.V., Butuzova L.L. i dr.]. - M.: 2012.- 127 s.*